

ALISHER NAVOIYNING MAXBUB UL-QULUB" ASARINING TA'LIMIY TARBIYAVIY AHAMIYATI

Shamsidinova Shohida Muxamadjonovna

*Namangan davlat universiteti jahon tillar fakulteti ingliz tili kafedrası
o'qituvchisi*

Annotatsiya. Alisher Navoiyning "Maxbubul Qulub" asari, ma'naviy tarbiya va ilohiy sevgining ahamiyatiga oid chuqur filologik va falsafiy fikrlarni o'z ichiga oladi. Asar, inson qalbining ichki olamini, ruhiy holatlarni va ularga ta'sir etuvchi omillarni o'rganishga qaratilgan. Asar asosida Nabuzubdomning o'ziga xos ichki sayohati yotadi. Qalbining poklanishi, yomon fikrlardan tozalanishi va ilohiy mohiyatni to'liq anglash, o'z-o'zini tarbiyalash jarayonida muhim masalalardi. Asar turli xil ma'nolarni o'z ichiga olgan, u maslahatlar, hikmatlar va tafakkurga takliflar orqali o'qishni davom ettirishga undaydi. Navoiyning til va uslubi juda nozik va ma'naviy, bu yuqori estetik qadriyatlarni ifoda etgan.

Annotation. Alisher Navoi's work "mahbubul qulub" contains deep philological and philosophical thoughts on the importance of spiritual education and divine love. The work is aimed at studying the inner world of the human soul, mental states and the factors affecting them. The work is based on Nabuzubdom's unique inner journey. Purification of the heart, purification from bad thoughts and full understanding of the divine essence are important issues in the process of self-education. Encourages to continue. Navoi's language and style is very subtle and spiritual, which expresses high aesthetic values.

"Maxbubul Qulub" asari, shuningdek, insonning ma'naviy rivojlanishi uchun zarur bo'lgan sabr, toqat va rahmat kabi sifatlarni overadi. Umuman olganda, bu asar, insonni o'z ichki olamiga sayohat qilishga, ruhiyatini anglashga va Allohga yaqinlashishga undaydi. Bu annotatsiya asarning mohiyatini, asosiy g'oyalarini va muhim temalarni qisqacha sharhlashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Ruhiyat, ma'naviyat va etika, sotsial taxlil, estetika va did, ma'naviy madaniyat, axloqiy qadriyatlar, insoniylik, ma'naviy qalb.

1. Navoiyning Maxbubul qulub asaridagi inson ruhiyatining nozik taxlili.
2. Alisher Navoiyning maxbubul qulub asarining ta'limiy tarbiyaviy ahamiyati.

3. Asarda ma'naviy ma'rifiy taxlil.

"Maxbub ul-qulub" asari Navoiy tomonidan yozilgan nazm va nasr shaklida bo'lib, asar inson ruhiyatining nozik tomonlarini, sevgi, uslub bosqichlari va ma'naviyatni o'rganadi. Ushbu asar o'zida turli xil g'oyalarni, tarixiy va falsafiy fikrlarni aks ettiradi.

Zamonaviy taxlil yuzasidan, Insoniy tuyg'ular: Asarda keltirilgan sevgi va insoniy tuyg'ular zamonaviy psixologiyada ham dolzarb mavzu hisoblanadi. Navoiy sevgi va insoniy his-tuyg'ularni chuqur psixologik nuqtai nazardan tahlil etadi, bu esa zamonaviy psixologik tadqiqotlar uchun qiziqarli bo'lishi mumkin.

Ma'naviyat va etika: Asarda ma'naviy qadriyatlar va axloqiy tamoyillar haqida chuqur fikr yuritiladi. Hozirgi kunda ham ahloqiy muammolarni, insonning ichki janglarini va ma'naviy qarashlarni o'rganish muhimdir, bu Navoiy asarida o'z aksini topgan.

San'at va badiiy ifoda jihatidan Navoiy o'zining badiiy uslubi va so'zlarni tanlashda juda mahoratli bo'lgan. Zamonaviy adabiyotda badiiy ifoda va ifoda haqida ko'plab muammolar muhokama qilinadi, va Navoiy asarlari bu muhokamalarda o'rganish uchun yo'naltiruvchi manba bo'lib xizmat qiladi.

Sotsial va ijtimoiy jihatlar: Navoiyning asarlari, shuningdek, jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni, adolatsizlik va tenglik masalalarini yoritadi. Bu jihatlar zamonaviy ijtimoiy fanlarda ham dolzarbdir. Barcha yuqoridagilar Navoiy asarini hozirgi zamonda ham dolzarb va qiziqarli qilib, u insoniyatning umumiy tajribasini aks ettirishda davom etmoqda. Alisher Navoiy ning "Maxbub ul-qulub" asari o'zida nafaqat badiiy san'at, balki ta'limiy va tarbiyaviy jihatlarni ham mujassam etadi. Bu asarning ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati quyidagi jihatlardan iborat:

Alisher Navoiy ning "Maxbub ul-qulub" asarida ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati yaqqol namoyon bo'ladi. Ulardan; Ikkiyuzlamachilikni tanqid qilinishi borasida, insonning ichki dunyosi va uning haqiqiy his-tuyg'ularini ochib beradi. U odamlarning ikkiyuzlamachiligi, yovuzlik va xulq-atvor nuqtai nazardan tarbiyalashga chaqiradi. Bu, o'z navbatida, yoshlarni axloqiy masalalarda to'g'ri yo'lni tanlashga o'rgatadi.

Navoiy asarda ma'naviy qadriyatlar, adolat, sevgining kuchi, haqiqat va uning ahamiyati haqida o'ylashga chaqiradi. Bu g'oyalar zamonaviy yoshlarning ma'naviy tarbiyasida muhim o'rin tutishi mumkin.

Asarda Psixologik o'rganish inson ruhiyatining murakkab jihatlari, tuyg'ular va his-tuyg'ularining tabiati haqida fikrlar keltiriladi. Bu, talabalarga o'zlarini va

atrofdagilarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi, inson psixologiyasini o'rganish uchun muhim bo'lishi mumkin.

Estetika va badiiy did Navoiy asarining asosiy tamoyili bo'lib, asar orqali badiiy ifoda va estetik qadr-qimmatni o'rgatadi. U o'zining noan'anaviy badiiy uslubi va so'zlar bilan o'z his-tuyg'ularini ifoda etish qobiliyati orqali o'quvchilarga san'at va adabiyotning go'zalligini qabul qilishga yordam beradi.

Asarda Tarbiyaviy g'oyalar Navoiy nazdida insoniylik, mehr-oqibat, do'stlik va o'zaro yordam kabi tamoyillarni targ'ib etadi. Bu g'oyalar yoshlarni ijtimoiy hayotga, oilaga va jamiyatga nisbatan mas'uliyatli bo'lib yetishishlariga yordam beradi.

Navoiy asaridagi sevgi, qiyinchilik va umid kabi hissiyotlar, o'quvchilarga emotsional tarbiya berib, ularning hissiy rivojlanishiga yordam beradi. Alisher Navoiyning asarlarida hissiy tarbiya muhim jihatlarni tashkil etadi. Uning asarlarida insonning hissiy mulohazalari, ruhiy holatlari va ijtimoiy munosabatlari keng yoritiladi. Hissiy tarbiya orqali insonning ichki dunyosi, tuyg'ulari va axloqi shakllanadi. Quyida Navoiy asarlarida hissiy tarbiyaning asosiy jihatlari ko'rib chiqiladi:

Navoiyning asarlarida sevgi va mehr muhim mavzulardir. U insonlarga o'zaro sevgi, do'stlik va hayotning go'zalliklarini qabul qilishga yordam berishga intiladi. "Maxbub ul-qulub" asarida sevgi mazmuni ko'plab hissiyotlarga, ichki tajribalarga olib keladi. Navoiyning she'riy asarlarida achchiq va shodlik, kutilmagan qiyinchiliklar va baxtli lahzalar orasidagi kurash juda muhimdir. Bu hissiyotlar ko'pincha ruhiy tarbiyani shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. O'quvchilar shaxsiy tajribalaridan kelib chiqib, hissiy tuyg'ularini yanada chuqurroq anglab olishadi.

Navoiy yaratgan asarlar orqali axloqiy qadriyatlar, adolat, halollik va insoniylik tushunchalari tarbiyalanadi. Bu jihatlar o'quvchilarga axloqiy tanlovlar, hayotdagi oddiy o'rinlar va muammolarni hal qilishda yordam beradi. Navoiyning asarlarida tug'ma his-tuyg'ular, masalan, vatanparvarlik, ma'naviyat va o'ziga xoslik kabi tushunchalar muhim o'rin tutadi. U insonlarni o'z vataniga, urf-odatlariga, madaniyatga mehr qo'yishga chaqiradi, bu esa o'quvchilarda hissiy bog'lanishlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Asarda inson o'zining ichki olamini va hissiy holatlarini anglash o'rganiladi. O'quvchilar o'z his-tuyg'ularini, istaklarini va ichki kurashlarini chuqurroq tushunishga intilishadi, bu esa ularning hissiy tarbiyasini shakllantiradi. Umuman olganda, Asarda hissiy tarbiya inson ruhiyati va hissiyotlarining murakkabligini yoritadi, bu o'quvchilarga hayotni yaxshiroq

tushunishga va hissiy jihatdan boy bo'lishga yordam beradi. Agar sizda yanada chuqurroq savollar yoki batafsil ma'lumot olishga ehtiyoj bo'lsa, so'rashingiz mumkin! "Maxbub ul-qulub" asari nafaqat badiiy san'at, balki inson hayotining turli jihatlarini o'rganish va yoshlarni ma'naviy, axloqiy va intellektual jihatdan tarbiyalashda muhim manba hisoblanadi.

Alisher Navoiy ning "Maxbub ul-qulub" asari marifiy g'oyalarga boy bo'lib, inson ruhiyatidagi ma'naviy tomonlarni, axloqiy xulq-atvorni, astoydil sevgi va ma'rifatni o'rganishga qaratilgan. Ushbu asar, asosan, insonning ichki dunyosini, uning his-tuyg'ularini va axloqiy qadriyatlarini tarbiyalashga mo'ljallangan. Navoiy "Maxbub ul-qulub" asarida insonning o'zini anglash jarayoni va ma'naviy o'zgarishni ta'kidlaydi. U o'z ichki olamini o'rganish, o'z his-tuyg'ularini tushunish va o'zaro munosabatlarni yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Asar faqat romantik sevgi haqida emas, balki umumbashariy sevgi, yaxshilik va mehr-oqibat haqida ham mulohaza yuritadi. Navoiy, insonlar o'rtasidagi hissiy bog'liqlik va mehr-muruvvatni ta'riflab, ularni ma'naviy tarbiyaning asosiy unsurlari sifatida ko'rsatadi.

Asarda adolat, halollik, vatanparvarlik va boshqa axloqiy qadriyatlar haqida ko'plab misollar keltiriladi. Navoiy, har bir insonni haqiqatga, adolatga va yaxshilikka intilib yashashga chaqiradi. Bu qadriyatlar o'quvchilarga ijtimoiy hayotda o'z o'rinlarini topishda yo'l ko'rsatadi.

Hayot va o'lim masalalari ham asarda muhim o'rin tutadi. Navoiy, inson hayotining qisqa va vaqtincha ekanligini, uni behudaga sarf etmaslik va ma'naviy yo'lni tanlash zarurligini ta'kidlaydi. Asarda diniy va falsafiy g'oyalar ham o'z ifodasini topadi. Navoiy, insonning ma'naviy olamiga, tashqi dunyo va ichki dunyosi o'rtasidagi munosabatlarga asoslanib, ma'rifatga erishish uchun o'z-o'zini tarbiyalashga urg'u beradi. Navoiy insonlarning o'zaro munosabatlarini, ularning axloqiy majburiyatlarini va bir-biriga bo'lgan munosabatlarini tahlil qiladi. U o'zaro hurmat, mehr-oqibat bilan yashashni ta'kidlaydi va insonni boshqa insonlar bilan o'zaro aloqalarini mustahkamlashga chaqiradi. "Maxbub ul-qulub" asari ma'rifatparvarlik, hissiy tarbiya va axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu asar o'quvchilarga o'z-o'zini anglash, o'z his-tuyg'ularini nazorat qilish va ijtimoiy hayotda mas'uliyatli bo'lishni o'rganish imkoniyatini beradi.

Alisher Navoiyning "Maxbubul Qulub" asari, inson ruhi va uning ma'naviy o'sishi, qalbning ilohiy kuchlarga va ma'naviy tayyorgarlikka yo'naltirilishi haqida chuqur fikrlarni o'z ichiga oladi. Ushbu asarining manaviy tahlili quyidagi asosiy nuqtalarga e'tibor qaratishi mumkin:

Ma'naviy Qalb: Navoiyning asarida qalb, insonning ichki olami va uning ma'naviy holati ifoda etiladi. Qalbingizni toza saqlash, yomon fikrlar va hissiyotlardan uzoq bo'lish, ilohiy rahmatga erishish uchun muhim, deb ta'kidlanadi.

Ilohiy Sevgi: Asarda ilohiy sevgi, Allohga bo'lgan muhabbat va uning quyosh sifatida inson qalbiga ta'siri haqida so'z yuritiladi. Navoiyning fikricha, inson o'z ichida ilohiy sevgi va mohiyatni topishi kerak, bu esa uni ruhiy o'sishga va qalbning tinchligi va baxtiga olib keladi. Tafakkur va O'zini Tahlil Qilish: Navoiyning asarida o'zini tanib olish va tafakkur qilish jarayoni muhim ahamiyatga ega. Inson o'z ichidagi shubhalar va beqarorliklarni tahlil qilib, ruhiy o'sishga erishishi lozim.

Asarda insonning ma'naviy tarbiyasi, ya'ni bilim olish, yaxshi amallar qilish va boshqalar bilan yaxshi munosabatda bo'lish zarurati haqida so'z yuritiladi. Bu jarayonlarda sabr va taqvo, ya'ni ma'naviy qat'iyat muhim ahamiyatga ega, insonning ma'naviy yonalishini dunyoviy hayot bilan uyg'unlashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Inson, o'zining ma'naviy o'sishi jarayonida dunyoviy ishlarini ham unutmasligi kerak. Turli mavzularda suhbatlar va fikr almashish jarayonlari, shuningdek, murakaba va ibodatning ahamiyati, inson ruhining o'sishi va o'zini rivojlantirishda katta rol o'ynaydi, insonning ichki ruhiy olamini ochishga, o'zini tanishi va ilohiy bilan aloqasini chuqurlashtirishga yordam beruvchi bir asar sifatida talqin etilishi mumkin.

Mahbubul qulub" ("Qalblarning mahbubi") – bu asar o'zbek adabiyotida tasavvufiy, axloqiy va ma'rifiy jihatdan muhim o'rin tutadigan manbalardan biridir. Asar muallifi mashhur mutasavvif, shoir va faylasuflardan biri bo'lib, unda insoniy kamolot, axloqiy poklik va ilohiy muhabbat haqida chuqur falsafiy fikrlar bayon etiladi. Asar o'zbek mumtoz adabiyotining ma'naviy-ma'rifiy merosi sifatida katta ahamiyatga ega.

Asarning ma'naviy mazmuni:

Ilohiy muhabbat (mahabba): Asarda Allohga bo'lgan muhabbat inson qalbining eng oliy holati sifatida tasvirlanadi. Yozuvchi Allohni chin dildan sevis, unga ixlos bilan ibodat qilish orqali inson qalban poklanishini ta'kidlaydi. Asarning axloqiy tarbiyasi shundaki asarda sabr, shukr, halollik, saxovat, kamtarlik kabi yuksak axloqiy fazilatlar madh etiladi. Muallif bu fazilatlarni hayotiy misollar orqali ko'rsatadi. Nafs ustidan g'alaba: Tasavvufiy an'analarga asoslanib, asarda inson nafsini tarbiya qilish, nafs istaklariga qarshi kurashish asosiy g'oyalardan biri sifatida ilgari suriladi. Asarning ma'rifiy ahamiyatidan yana bir muhim jihati Ilmning qadri: "Mahbubul qulub" ilm-fan

va donishmandlikning inson hayotidagi o'zni haqida chuqur fikrlar beradi. Muallif ilmsiz hayotni zulmatga qiyoslaydi va bilim olishni har bir musulmon uchun farz deb biladi.

O'z-o'zini anglash: Asarda inson o'zini anglashi, ichki dunyosi bilan ishlashi kerakligi ta'kidlanadi. Bu esa o'quvchiga o'z ruhiy kamoloti ustida ishlash zarurligini eslatadi. Jamiyatni tarbiyalash: Asarda ilgari surilgan g'oyalar nafaqat individual, balki jamiyat miqyosida ham axloqiy tarbiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Bu bilan asar ma'naviy yuksalishga da'vat etadi

“Mahbubul qulub” – bu nafaqat adabiy, balki ruhiy va axloqiy tarbiya vositasi bo'lib xizmat qiluvchi asardir. Undagi g'oyalar har bir o'quvchining qalbiga ta'sir qilib, uni yaxshilikka, ma'rifatga, Allohga yaqinlikka chorlaydi. Bugungi kunda ham bu asar o'z ma'naviy ahamiyatini yo'qotmagan, balki zamonaviy jamiyatda ruhiy tarbiya uchun muhim manba bo'lib qolmoqda.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Al-Termiziy. Mahbubul qulub / Nashrga tayyorlovchi: X. Karimov. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1990.
2. Karimov X. O'zbek mumtoz nasrining nodir namunasi // “Fan va turmush” jurnali. – 1991. – №4. – B. 43–47.
3. Rajabov A. Tasavvuf va adabiyot. – Toshkent: Fan, 2003.
4. G'ulomov N. O'zbek adabiyotida tasavvufiy g'oyalar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.
5. Saidov S. Tasavvuf: mohiyati va ijtimoiy ahamiyati. – Toshkent: Ma'naviyat, 2007.
6. Usmonov M. Mumtoz adabiyotimiz durdonalari. – Toshkent: O'qituvchi, 1985.
7. Qurbonov H. O'zbek tasavvufiy adabiyoti: tarix va tahlil. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2018.
8. Zohidov S. Ilohiy ishq timsoli. – “Ma'naviyat” jurnali. – 2019. – №2. – B. 25–30.